

Trek je eigen twijfels in twijfel

Manhattan is een bolwerk van ongeloof en individualisme. Uitgerekend hier stichtte de evangelical Tim Keller een kerk die aanslaat, vooral onder singles van rond de dertig.

Het publieke debat over moraal en religie verkeert in een impasse, omdat gelovigen en ongelovigen over en weer geen begrip hebben voor elkaar. De populaire Amerikaanse theoloog Tim Keller ziet een uitweg: „Ik stel voor dat beide partijen op een radicaal nieuwe manier naar twijfel gaan kijken.”

Ik ben opgegroeid in een doorsnee lutherse kerk in het oosten van de staat Pennsylvania. Toen ik aan het begin van de zestiger jaren de tienerleeftijd bereikte, ging ik meedoen aan de vormselgroep, een tweejarige cursus over het christelijk geloof, ethiek en kerkgeschiedenis. Doel was jonge mensen tot een vollediger begrip van het geloof te brengen.

In het eerste jaar kreeg ik les van een emeritus voorganger. Hij was nogal behoudend, sprak vaak over het gevaar van de hel en de noodzaak van een groot geloof. Het tweede jaar was de docent een nieuwe, jonge geestelijke die net van het seminarie kwam. Hij was een sociale activist, vol twijfels over de traditionele christelijke leer.

Het was bijna alsof ik onderwezen werd in twee totaal verschillende religies. In het eerste jaar stonden we voor een heilige, rechtvaardige God wiens toorn alleen met de grootste moeite en tegen de grootste prijs kon worden afgewend. In het tweede jaar hoorden we over een geest van liefde in het universum, een geest die voornamelijk van ons vroeg dat wij ons inzetten voor mensenrechten en bevrijding van de onderdrukten. De belangrijkste vraag die ik aan mijn leermeesters wilde stellen was: wie van jullie liegt? Maar veertienjarigen zijn niet zo assertief en dus hield ik mijn mond.

Die twee kampen – de een met de nadruk op orthodoxie, de ander met de nadruk op sociale actie – bleef ik ook in mijn latere leven zien. Toen ik met mijn familie van onze lutherse kerk overging naar een behoudende methodistenkerk, werd daar de 'hellevuurlaag' van mijn religieuze vorming flink versterkt. Vervolgens ging ik naar een liberale universiteit in het Noordoosten van de Verenigde Staten waar de faculteiten filosofie en geschiedenis flink onder invloed stonden van de neomarxistische kritische theorie van de Frankfurter Schule. Al snel kwam men daar aanzetten met emmers water om de vlammen van de hel in mijn verbeelding te doven.

Ondertussen had ik juist behoefte aan een 'derde kamp': een groep christenen met hart voor wereldwijde gerechtigheid, maar die deze hartstocht funderen in de aard van God in plaats van in hun eigen subjectieve gevoelens.

Met dat doel werd ik predikant en vertrok ik eind jaren tachtig met mijn vrouw en drie jonge zoons naar Manhattan om een nieuwe kerk te beginnen voor een grotendeels onkerkelijke bevolking. Bijna iedereen zei dat het gekkenwerk was. De kerk stond voor gematigdheid of conservatisme, de stad daarentegen was liberaal en springerig. De kerk stond voor gezinnen, terwijl New York vol zat met jonge singles en 'niet-traditionele' huishoudens. Bovenal stond de kerk voor geloof, maar Manhattan was het land van sceptici, critici en cynici. De middenklasse (de gebruikelijke markt voor een kerk) was bezig de stad te ontvluchten vanwege de criminaliteit en stijgende kosten. Over bleven de hippe en de mondaine mensen, de rijken en de armen. Ik kreeg te horen dat de meesten van hen alleen maar kunnen lachen bij

het idee kerk. Kerkelijke gemeentes krompen en moesten grote moeite doen om zelfs maar hun gebouwen te onderhouden.

Veel van mijn vroege contacten vertelden mij dat de weinige gemeentes die wel een gehoor hadden weten te behouden, dit hadden gedaan door de traditionele christelijke leer aan te passen aan het meer pluralistische ethos van de stad. „Vertel de mensen niet dat ze in Jezus moeten geloven, dat vinden ze hier bekrompen.”

Ze konden niet geloven dat de overtuigingen van mijn nieuwe kerk de orthodoxe, historische leerstellingen van het christendom zouden zijn: de onfeilbaarheid van de Bijbel, de godheid van Christus, de noodzaak van geestelijke wedergeboorte; stuk voor stuk leerstellingen die door de meerderheid van de New Yorkers als wanhopig ouderwets van de hand worden gewezen.

Niettemin begonnen we met Redeemer Presbyterian Church en eind 2007 was ons gehoor uitgegroeid tot meer dan vijfduizend mensen. Daarnaast zijn uit Redeemer dochtergemeentes in de onmiddellijke omgeving van New York voortgekomen. De kerk is multi-etnisch en jong (de gemiddelde leeftijd ligt rond de dertig) en bestaat voor meer dan tweederde uit singles.

New York staat niet op zichzelf. In het najaar van 2006 kwam het tijdschrift *The Economist* met een artikel waarvan de ondertitel luidde: 'Overall stort het christendom in, behalve in Londen.' Het artikel beschrijft hoe veel jonge professionals (en nieuwe immigranten) samenstroonden in orthodox-protestantse, evangelicale kerken, ondanks de afname van het kerkbezoek in Engeland en de rest van Europa. Dat is precies wat ik hier heb meegemaakt. Dit leidt tot een vreemde conclusie: de niet-kerkelijke populatie neemt langzaam toe, en tegelijkertijd groeit het robuuste, orthodoxe geloof in de traditionele geloofsovertuigingen.

Nu zowel twijfel als geloof groeien, is het politieke en publieke debat over kwesties van geloof en moraliteit in een impasse geraakt. Degenen die geloven in God zouden erop uit zijn om 'hun geloof op te leggen aan de rest' en zouden de klok willen terugdraaien naar een minder verlichte tijd. Degenen die niet geloven zijn op hun beurt 'vijanden van de waarheid', 'verkondigers van het relativisme' en 'verdedigers van de vrije moraal'.

Het publieke debat over moraal en religie verkeert in een impasse, omdat gelovigen en ongelovigen over en weer geen begrip hebben voor elkaar. De populaire Amerikaanse theoloog Tim Keller ziet een uitweg: „Ik stel voor dat beide partijen op een radicaal nieuwe manier naar twijfel gaan kijken.”

Hoe kunnen we hier een weg voorwaarts vinden?

Ik wil een voorstel doen, waarvan ik de vruchten heb gezien in de levens van jonge New Yorkers. Ik stel voor dat beide partijen op een radicaal nieuwe manier naar *twijfel* gaan kijken.

Laten we beginnen met de gelovigen. Een geloof zonder twijfels is als een menselijk lichaam waarin geen antilichamen zitten. Mensen die zorgeloos door het leven gaan, die te druk of te onverschillig zijn om moeilijke vragen te stellen over waarom ze geloven zoals ze geloven, zullen ontdekken dat ze met lege handen staan bij een tragische ervaring. En ze staan met de mond vol tanden bij prikkelende vragen van een slimme scepticus. Het geloof van een mens kan bijna van de een op de andere dag instorten als hij weigert om met geduld naar zijn of haar twijfels te luisteren.

Gelovigen moeten erkennen dat ze twijfels hebben. En ze moeten er ook mee worstelen. Niet alleen met hun eigen twijfels, maar ook met die van hun vrienden en burens. Het is niet langer genoeg om er bepaalde overtuigingen op na te houden omdat je ze nu eenmaal van huis uit meegekregen hebt. Alleen als je lang en stevig geworsteld hebt met bezwaren tegen je geloof zul je in staat zijn plausibele (en geen belachelijke of kwetsende) redenen voor je geloof aan te voeren tegenover sceptici, inclusief jezelf.

Bovendien kun je dan degenen die twifelen begrijpen en respecteren, zelfs als je zelf een krachtig geloof verworven hebt.

Op hun beurt moeten sceptici leren op zoek te gaan naar het geloof dat schuilgaat achter hun denken. Alle twijfels, hoe sceptisch of cynisch ze ook mogen lijken, zijn in werkelijkheid alternatieve geloofsovertuigingen. Je kunt alleen maar aan overtuiging A twifelen als je gelooft in overtuiging B. Om een voorbeeld te noemen: als je het christendom in twijfel trekt omdat „het niet waar kan zijn dat er maar een ware religie is”, moet je erkennen dat deze uitspraak in feite een geloofsuitspraak is.

Niemand kan dit empirisch aantonen, en het is ook geen universele waarheid die iedereen aanvaardt. Als je naar het Midden-Oosten zou gaan en zou zeggen „het kan niet waar zijn dat er maar één religie is”, zou bijna iedereen antwoorden: „Waarom niet?” Je trekt de christelijke overtuiging A in twijfel omdat je vasthoudt aan de onbewijsbare overtuiging B. Iedere twijfel is daarom gebaseerd op een geloofssprong.

Je moet in alle eerlijkheid je eigen twijfels in twijfel trekken. Mijn stelling is de volgende: Als je erkent dat je bepaalde overtuigingen hebt waarop je twijfels over het christendom gebaseerd zijn, en als je net zoveel bewijs voor deze overtuigingen vraagt als aan christenen voor hun overtuigingen, zul je ontdekken dat je twijfels lang niet zo solide zijn als ze eerst leken.

Ik moedig sceptici aan om te worstelen met hun onbewezen geloof, om te zien hoe moeilijk het is hun overtuigingen te bewijzen aan degenen die ze niet delen. En christelijke gelovigen moedig ik aan om te worstelen met de bezwaren tegen hun geloof.

Aan het eind van dat proces zul je, zelfs als je nog dezelfde scepticus of dezelfde gelovige bent als daarvoor, je eigen standpunt met grotere helderheid en tegelijkertijd nederigheid innemen. Dan zal er voor de andere zijde begrip, sympathie en respect ontstaan. En dat is niet gering.

Trouw, 21 september 2008

Antwoord aan een scepticus

Jarenlang hield Tim Keller, predikant van de Redeemer Presbyterian Church in New York, een lijstje bij met de meest geuite twijfels over het christelijk geloof. Hoe kan een goede God lijden toestaan en mensen naar de hel sturen? Het kan toch niet zo zijn dat er maar één ware godsdienst is? En kun je de Bijbel wel letterlijk nemen?

In "The Reason for God" gaat Keller in op vragen en twijfels van ongelovigen. Het boek kwam in februari uit en stond lange tijd in de top tien van The New York Times. Deze week verschijnt de Nederlandse vertaling: "In alle redelijkheid. Christelijk geloof voor welwillende sceptici".

In de eerste helft van het boek bespreekt Keller zeven van de meest voorkomende bezwaren tegen het christelijk geloof. Bij ieder bezwaar wijst hij de geloofsopvattingen aan waarop de tegenwerping gebaseerd is. In de tweede helft van het boek onderzoekt hij zeven redenen om wél geloof te hechten aan de claims van het christendom.

„Het christelijk geloof is niet onredelijk”, zegt Keller. „Ik gebruik het woord redelijkheid om mensen die zeggen dat sceptici rationeel zijn en christenen niet, op andere gedachten te brengen.”

Wat wilt u dan met dit boek bereiken?

„Het is vooral bedoeld om niet-gelovigen te helpen een stap in de richting van het christelijk geloof te zetten. Christenen kunnen er bovendien van leren hun eigen overtuiging beter te begrijpen. In die volgorde.”

Wat is de kern van uw boodschap?

„Alle twijfels over het christelijk geloof zijn ook een vorm van geloof. Je kunt het christelijk geloof wel in twijfel trekken, maar je moet dan wel inzien dat alle mensen uitgaan van een aantal alternatieve veronderstellingen over de werkelijkheid. Ook die kunnen niet bewezen worden. Op het moment dat je inziet dat jouw opvattingen ook grote "geloofssprongen" zijn, lijken de twijfels over het christendom ook niet zo geweldig groot of onoverkomelijk meer.”

U zegt het niet moeilijk te vinden om te weerleggen dat er geen God is of dat alle godsdiensten gelijk zijn.

„Het argument dat alle godsdiensten in wezen hetzelfde zeggen, is gewoon niet sterk. In het eerste hoofdstuk van mijn boek maak ik duidelijk dat wanneer je een algemene uitspraak doet (dat niemand de enige ware godsdienst heeft bijvoorbeeld), je eigenlijk een heel bijzondere zienswijze hebt. Dan zet je jouw visie boven die van de zogenoemde exclusivisten en daarmee doe je precies wat je anderen verbiedt. Elke claim, zelfs de claim "er is geen waarheid", is onvermijdelijk exclusivistisch.”

Welke bezwaar tegen het christendom was voor u het moeilijkst te weerleggen?

„Twijfel aan het bestaan van God vanwege het kwaad en het lijden in de wereld. Ik heb geprobeerd te laten zien dat als je géén goede reden kunt bedenken waarom God iets laat gebeuren, dit nog niet betekent dat er geen goede reden kan zijn. Kwaad en lijden zouden trouwens ook een bewijs vóór God kunnen zijn. Op welke basis oordeelt een atheïst dat de natuurlijke wereld oneerlijk en onrechtvaardig is?

Degene die niet in God gelooft, zo schrijf ik in mijn boek, heeft geen goede basis om woedend te zijn over onrecht dat, zoals C. S. Lewis zegt, de voornaamste reden was om tegen God bezwaar aan te tekenen. Als je overtuigd bent van het onrecht en het kwaad in deze natuurlijke wereld, veronderstel je het bestaan van een buiten- of bovennatuurlijke standaard aan de hand waarvan jij je oordeel velt.”

”Onversneden christendom” van C. S. Lewis is volgens u niet altijd even toegankelijk. Ziet u zichzelf als een nieuwe Lewis?

„Als schrijver verdien ik het niet om in één zin met C. S. Lewis genoemd te worden. Ik schreef mijn boek niet om met hem te concurreren, maar omdat ik erachter kwam dat tegenwoordig veel mensen zijn argumentatie niet meer kunnen volgen. Ik heb een eenvoudiger boek willen schrijven, geen beter.”

”In alle redelijkheid” is ook bedoeld als weerlegging van recent verschenen publicaties uit atheïstische hoek, zoals ”The God Delusion” van Richard Dawkins en ”God Is Not Great” van Christopher Hitchens. Hebben zij al op uw boek gereageerd?

„Nee, en ik weet ook niet of ze mijn boek wel hebben gelezen. Ik heb ook nergens een reactie van hen gezien.”

Voor veel christenen zal uw boek te intellectueel zijn.

„Ik heb geprobeerd mijn boek zo te schrijven dat het een breed publiek aanspreekt. Maar geen enkel boek is voor iedereen geschikt.”

En uw volgende boek?

„Volgende maand verschijnt mijn boek over de gelijkenis van de verloren zoon uit Lukas 15. Als je deze gelijkenis in haar context leest, blijkt dat Jezus die vertelde met het oog op de farizeeën (de oudere broers) die Zijn omgang met tollenaars en zondaren (de jonge broers) haatten. Het besluit van de oudste zoon is de werkelijke climax van het verhaal, niet dat van de jongste.”

Reformatorisch Dagblad, 25 september 2008

De ontmaskering van het zelf doen

door Peter Bergwerff

Het komt vaker voor, maar uitzonderingen blijven het: christelijke boeken die zich een plaats verwerven in de wekelijkse lijst van best verkochte boeken van de New York Times. Dit voorjaar lukte het twee auteurs door te dringen in de top van deze bestsellerlijst van hoger opgeleid en liberaal Amerika. Hun boeken gaan onverbloemd over God. Raken ze een religieuze snaar? Of misschien zelfs een postmoderne zenuw? Binnenkort kan ook Nederland zich een oordeel vormen.

Het gaat over twee naar vorm en inhoud geheel ongelijksoortige boeken. The Shack ('De hut') van William P. Young is een roman. Tim Kellers The Reason for God (letterlijk: 'De reden voor God') is non-fictie. Hoewel het knap gecomponeerd en toegankelijk geschreven is, is het niet van de eenvoudigste soort.

Het kan toevallig zijn dat beide boeken zo'n groot publiek aanspreken. Een publiek van ook, en misschien zelfs voorál, niet-christenen overigens. De verkoopcijfers van de enkele duizenden christelijke boekhandels in de VS telt de New York Times namelijk niet mee. Maar misschien is er meer aan de hand dan alleen een samenloop van omstandigheden.

Christelijk geloof voor welwillende sceptici

Timothy Keller is de in orthodox-christelijke kringen zeer bekende voorganger van Redeemer

Presbyterian Church in Manhattan, New York, die elke zondag zo'n vijfduizend - voornamelijk jonge, hoogopgeleide - kerkgangers trekt. The Reason for God is zijn eerste boek. Het werd uitgegeven door uitgeverij Penguin. Dat is opvallend, omdat die zich normaliter verre houdt van religieuze uitgaven en daar ook geen aparte afdeling voor in huis heeft. Het boek bereikte in juni de zevende plaats van de non-fictiesectie van de New York Times .

Kellers boek is een verdediging van het christelijk geloof. Maar anders dan menige andere auteur uit de apologetische traditie in de Verenigde Staten, probeert hij in de huid van seculiere (en christelijke) sceptici te kruipen. Hij slaagt erin met hen mee te denken en hun vragen ook existentieel mee te voelen. Die opstelling weerhoudt hem er niet van hun antwoorden te ontmaskeren als uitingen van evenzeer een 'geloof'.

Het is een knap geschreven boek dat indruk maakt. Het zou een grote rol kunnen spelen in de wijdvertakte Bijbelstudie-, kleine groepen- en andere-kringencultuur van dit moment. Maar ook daarbuiten: in persoonlijke studie bijvoorbeeld, in het onderwijs en voor groepen van iets oudere kerkelijke catechisanten.

Er wordt, hoezeer hij er zelf metterdaad wars van is, wel eens wat gedweept met Keller. Hij zou bijvoorbeeld een nieuwe Calvijn zijn. En predikanten trachten soms op de kansel zijn karakteristieke zinswendingen in het Nederlands na te apen. Dat kan irritatie oproepen en dat is jammer. Zeker als dat ertoe zou leiden dat zijn boek, waarvan volgende week een Nederlandse vertaling verschijnt, ongelezen blijft. In jaren is er niet zo'n heldere bespreking en overtuigende weerlegging verschenen van de traditionele bezwaren die tegen het christelijk geloof plegen te worden aangevoerd en die ook in het actuele maatschappelijke debat in ons land voortdurend weer de kop opsteken.

God de Vader als een Afro-Amerikaanse vrouw

William P. Young was tot voor kort een onbekende vertegenwoordiger voor een technische firma in Portland in de noordwestelijke deelstaat Oregon. Dagelijks reisde hij met een forensentrein bijna drie uur naar en van zijn werk en sinds 2005 gebruikte hij die tijd om zijn gedachten onder woorden te brengen over God. Zijn vrouw had hem ertoe aangespoord en dat niet zomaar. Zij wilde graag dat hij op die manier hun zes kinderen deelgenoot zou maken van de moeizame worsteling die haar man jarenlang met zijn geloof en met de God van zijn geloof had gevoerd. William Young had als zoon van een zendelingenechtpaar op het voormalige Nederlands Nieuw-Guinea een traumatische tijd doorgebracht. Tweemaal werd hij er verkracht: de eerste keer door leden van de stam waaronder zijn ouders werkten en later ook nog eens op de zendingsschool waar hij studeerde.

De bedoeling was een bundeltje A4'tjes, maar het werd een boek van 248 pagina's. Want Young besloot geen exposé op papier te zetten, maar een verhaal te vertellen. Over een ontmoeting met God. Net als Young zelf werd de hoofdpersoon, Mack, geobsedeerd door een diep traumatische ervaring: de moord op zijn jongste dochtertje. Die zet zijn tot dan toe gezapige verhouding met God op scherp. De eeuwenoude vraag: als God zo machtig en goed is, waarom doet Hij dan niets aan het kwaad en het lijden in de wereld?, gaat zijn leven beheersen.

Dit thema is in de loop der tijd veelvuldig uitgediept. Maar Youngs roman neemt een opvallende, zo niet bizarre wending wanneer hij Mack vervolgens een uitnodiging laat krijgen om het volgende weekend naar de verlaten hut te komen, waar ooit de bloedige bewijzen van

de moord waren aangetroffen. Het briefje is ondertekend door 'Papa', de vertrouwelijke naam waarmee zijn vrouw God pleegt aan te spreken. In de hut (The Shack) ontmoet Mack inderdaad God drie-enig, in de gedaanten van een lange Afro-Amerikaanse vrouw die zich voorstelt als Papa , een tenger Aziatische vrouw, Sarayu , als de Heilige Geest, en Jezus die de gestalte van een Joodse timmerman heeft.

Het boek beschrijft het weekend dat Mack samen met hen in de hut doorbrengt en waarin hij gaandeweg verlost wordt van het beeld van God als de opzichter op de naleving van zijn geboden. Mack leert zijn eigengerechtigheid doorgronden en Papa bevrijdt hem van de dingen die zijn hart verduisteren: de haat tegen zijn vader, zijn afkeer van de God die toeliet dat Missy werd vermoord en zelfs zijn diepe woede en haat tegen haar moordenaar.

Van The Shack (dat eind volgende maand bij uitgeverij Kok in Kampen in Nederlandse vertaling verschijnt onder de titel De Uitnodiging) , zijn in de Verenigde Staten inmiddels meer dan een miljoen exemplaren gedrukt. Het stond enige tijd nummer 1 in de fictiebestsellerlijst van de New York Times.

Tegen de inhoud van The Shack zijn Bijbelse bedenkingen aan te voeren. Verdraagt de tekening van God zich met het tweede gebod? Is de presentatie van de drie-eenheid niet modalistisch (God is één Persoon in drie gedaanten), roept het boek niet het beeld op van een eenzijdig lieve of zelfs lievige God (Papa strijkt Mack regelmatig zachtjes over de wang spreekt hem aan met 'lieveling')? Wordt er - nota bene uit de mond van Papa - geen karikatuur geschapen van de kerk en gaat er niet de suggestie van alverzoening van uit? Critici in de Verenigde Staten hebben er inmiddels websites over vol geschreven.

Het boek is hier en daar op z'n minst onduidelijk. Maar het is de vraag of men het recht doet door het te benaderen als een theologisch exposé. Dat is het namelijk niet en wíl het ook niet zijn. Het is een parabel, een gelijkenis, zo men wil. En daarbij gaat het niet om de juistheid van het beeld, maar om de boodschap.

Een voorbeeld. De wijze waarop Young God tekent, is natuurlijk bizar. Maar als tegengif tegen het onjuiste, maar door velen bewust of onbewust aangehangen beeld van God als een blanke man, heeft het een goede functie. De Bijbel zelf gebruikt soms ook voor God het beeld van een moeder. Overigens treedt verderop in het boek Papa ook als een mannelijke figuur op (omdat God op dat moment zich als Vader aan Mack wil tonen).

Jezus voorbijlopen door zijn regels te volgen

Door beide boeken, hoe ongelijksoortig ook, loopt eenzelfde rode lijn, die in dit postmoderne tijdperk van zelf doen, van individuele zelfverwerkelijking als ultiem ideaal, wel eens het juiste woord op het juiste moment zou kunnen zijn. En die wel eens een verklaring zou kunnen zijn voor de grote aantrekkingskracht ervan op doenerige christenen en op stukgelopen niet-christenen.

Die lijn is: zonde is ten diepste je hoop vestigen op jezelf en je eigen morele prestaties. Ook christenen kunnen daar wat van: je Verlosser voorbijlopen door je krampachtig aan alle Bijbelse regels te houden. Jezelf redden door uit religieuze beloningsdrang ijverig 'Jezus na te volgen'. Of juist, zoals Mack, door God in hautaine onafhankelijkheid feitelijk te negeren. Het is - om met Keller te spreken - 'gechristianiseerde religie', want religie is zelf doen.

Maar het evangelie wil het tegendeel zijn van religie. Het is een relatie. Een relatie van liefde

tussen God en mens, waarin deze zijn onafhankelijkheid opgeeft en voor de Ander gaat leven. En waarin hij zo als het ware deel krijgt aan de wederzijdse 'interne' liefdesrelatie die de drie-enige God al van eeuwigheid kent.

Nederlands Dagblad, 20 september 2008

Bestseller van Tim Keller geeft krachtige en frisse uitleg van het geloof

Door Tjerk de Reus.

De New Yorkse dominee Tim Keller wist de afgelopen jaren talloze seculiere stadsgenoten te overtuigen van de unieke waarde van het christelijk geloof. Wie het recept wil weten van de ongehoorde bloei van zijn Redeemer-gemeente, kan terecht in zijn boek *The reason for God*, dat vanaf vandaag in vertaling beschikbaar is.

Tim Keller is een fenomeen, zoveel lijkt wel duidelijk. Niet alleen groeide zijn gemeente in het seculiere New York als kool, ook zijn boek *The reason for God* (vertaald als: *In alle redelijkheid - Christelijk geloof voor welwillende sceptici*) steeg dit jaar naar een hoge notering op de bestsellerlijst van de *New York Times*. Talloze Amerikanen kopen en lezen dit boek. Dat is bijzonder, want het boek laat zich het best typeren als 'onversneden christendom' - om een titel van een van C.S. Lewis' boeken te citeren.

Keller staat pal voor het robuuste christendom, dat de eeuwen door mensen raakte, veranderde en tot bevrijding bracht. Keller verdedigt dus dat God almachtig is, óók met het oog op het lijden in de wereld. Ook lijdt het geen twijfel dat Jezus de enige weg tot God is en dat je het christelijk geloof dus 'de waarheid' kunt noemen. Allemaal dingen die we vandaag maar moeilijk hardop durven zeggen, ook in de kerken. Toch is Keller allerminst een simplist. Hoe zou het ook kunnen, als je middenin New York dominee bent en duizenden hoogopgeleide mensen in je kerk hebt, veelal tussen de dertig en vijftig? Keller heeft geleerd, vertelt hij, om te luisteren en twijfels en vragen serieus te nemen. Keller wil met zijn boek natuurlijk behulpzaam zijn voor 'welwillende sceptici' maar ook hoopt hij dat christenen dieper gaan nadenken over twijfels en vragen rond het geloof. Dat leidt tot een zinvoller gesprek met niet-gelovigen.

Geloofstraditie

Wie zoekt naar een speciaal kenmerk van Kellers theologie als verklaring van zijn succes, komt enigszins bedrogen uit. Keller biedt op de keeper beschouwd niets eigens - en dat is precies zijn kracht. Let wel: over Kellers benadering valt van alles te zeggen en er valt ook veel van te leren. Maar alle inzichten die hij te berde brengt behoren al eeuwenlang tot het hart van de christelijke geloofstraditie. Niet voor niets verwijst Keller naar C.S. Lewis en Jonathan Edwards als zijn belangrijkste inspiratiebronnen. Keller heeft ten opzichte van deze voorgangers en met het oog op de klassieke geloofstraditie niets nieuws te melden.

Wat doet Keller in dit boek? Hij bespreekt in het eerste deel zeven bezwaren die vaak worden ingebracht tegen het christelijke geloof. Bijvoorbeeld: geloof is een keurslijf dat je bekneelt; de

wetenschap heeft aangetoond dat het christelijke geloof onjuist is; de kerk is verantwoordelijk voor veel kwaad en onrecht in de geschiedenis.

Ook behandelt hij vragen als: hoe kan een goede God lijden toestaan? Kan een liefdevolle God mensen naar de hel sturen? Het zevental bezwaren dat hij bespreekt, hoorde hij vaak in zijn predikantenleven. Stuk voor stuk gaat hij erop in. Hij peilt wat er bedoeld wordt en bekijkt de bezwarende constatering van alle kanten. Dat doet hij eerlijk. Maar de hamvraag is: houdt het bezwaar wel stand als je er wat nauwkeuriger naar kijkt? Keller speelt de bal ook graag terug naar degene die het bezwaar oppert: als jij vindt dat God alleen maar liefde is en zijn tanden niet zet in het kwaad, houd je dan nog een God over die de moeite waard is? Als waarheid rationeel bewijsbaar moet zijn om waarheid te mogen heten, kun je dan ook dit uitgangspunt rationeel bewijzen? En duidt onze moeite met lijden, verdriet en dood niet op een verborgen geloof: dat de wereld in aanleg goed is en dat het goede dient te overwinnen? Maar wat is dan dit goede, dat we als een maatstaf gebruiken om onze ellende aan af te meten? Een atheïst zal hier niet snel een verklaring vinden (een evolutionist al helemaal niet), terwijl een gelovige hier harmonie ervaart met zijn geloof in God.

Het is apologetiek van het beproefde soort die Keller hier ten beste geeft. Zijn argumentatie komt vaak neer op het trekken van consequenties uit iemands zienswijze. Keller beoefent deze kunst ogenschijnlijk op het niveau van het gezonde verstand. Dat maakt zijn denkexercities heel aansprekend voor een breed publiek. Tegelijk is duidelijk dat hij put uit een brede belezenheid en wie goed luistert hoort hem argumenteren tegen bekende theologen en filosofen.

Kwetsbare uitleg

In het tweede deel van het boek bedrijft Keller geen apologetiek, maar bouwt hij op. Hij ontvouwt de kernen van het christelijk geloof. De scherpe argumentatie uit deel één maakt plaats voor meer kwetsbare uitleg en verkondiging. Toch bepaalt apologetiek ook hier de sfeer voor een aanzienlijk deel, in die zin dat hij ook ingaat op bezwaren. Maar vooral laat hij zien wat de unieke betekenis is van Jezus' dood en opstanding. Hoewel volgens Keller het evangelie haaks staat op de wereldreligies en in zeker opzicht ook regelrecht ingaat tegen ons zelfbesef, benadert hij de geloofsinhoud als 'redelijk': als iets waarvan je kunt inzien dat het goed en noodzakelijk is, dat het een rijke inhoud biedt die je leven betekenis geeft.

Redelijkheid kan gemakkelijk een valkuil zijn, evenals een poging aan te sluiten bij de ervaring van mensen vandaag - juist ook in de kerk. Maar anders bij tal van bekende theologen speelt dit risico bij Keller nauwelijks een rol. Dat is typerend. Keller vindt gewoonweg dat de christelijke geloofstraditie betrouwbaar is en antwoorden biedt op de diepste vragen. Keller is wat dit betreft uiterst onmodieus.

De positieve sfeer van dit boek kan men 'Amerikaans' noemen. Dat is ten onrechte, als men daarmee bedoelt dat het gebaseerd is op oppervlakkig optimisme. Maar anderzijds wijkt het wel degelijk af van, laten we zeggen, de mainstream-PKN verkondiging. Waar menig predikant vandaag blijft hangen in een sfeer van 'wij tasten als blinden langs de wand' en 'we kunnen lang niet alles meer geloven', zoekt Keller naar heldere punten, die houvast bieden. Precies die wil om houvast te vinden is vermoedelijk het verschil tussen ons vaak slappe kerkelijke klimaat en de krachtige frisheid van dit prachtige boek.

Friesch Dagblad, 25 september 2008

Evangelie voor sceptici

Door Bart Jan Spruyt

Dominee Timothy Keller weet iedere zondag duizenden New Yorkse yuppen naar zijn kerk te trekken. En zijn boek over God scoort hoog op de bestsellerlijsten. Dat is opmerkelijk, want Keller is orthodox.

Er bestaat in de theologie een vak dat apologetiek heet. Het is al zo oud als de christelijke kerk zelf en bestaat in pogingen van christenen om tegenover buitenstaanders rekenschap af te leggen van hun geloof. Wat geloven wij nu eigenlijk en waar baseren wij dat geloof op en hoe kunnen we niet-gelovigen van de redelijkheid en geloofwaardigheid van ons geloof overtuigen?

Alhoewel er voorbeelden zijn aan te wijzen van geschriften waarin christenen zich rechtstreeks tot die buitenwereld richten en met een keur aan argumenten ongelovigen proberen over te halen tot een toetreding tot de kerk, zijn de meeste apologetische boeken voor intern gebruik geweest. Dat ligt ook wel voor de hand: alle kritische vragen en scepsis die niet-gelovigen tegen het christendom inbrengen, leven natuurlijk ook bij gelovigen zelf, en voor hen is een adequaat antwoord op die vragen en twijfels urgenter dan voor de niet-gelovigen.

In de Verenigde Staten doet zich sinds een aantal jaren een opmerkelijk fenomeen voor. Zijn naam is Timothy Keller, hij is predikant in New York en slaagt erin iedere zondag zo'n 5000 kunstenaars en young urban professionals, hoogopgeleide twintigers en dertigers, naar de kerk te lokken die hij zelf heeft opgericht, Redeemer Presbyterian Church. Hij wordt daarom wel de 'meest succesvolle christelijke evangelist van New York City' genoemd. Bovendien heeft hij begin dit jaar een boek gepubliceerd over 'de redenen voor God' dat in de christelijke media direct al is uitgeroepen tot hét boek van 2008 en – vreemd genoeg voor een boek dat een verdediging van het christelijk geloof biedt – tot de zevende plaats doordrong op de non-fictie bestsellerlijst van de *New York Times*. De Nederlandse vertaling van dit boek verschijnt volgende maand. De Engelse tekst is uitgegeven door Penguin, wat ook al verrassend mag heten omdat deze uitgeverij geen eens een afdeling religieuze boeken heeft.

Het opmerkelijke aan Keller is dat hij in geen enkel opzicht doet denken aan het type predikant dat Europeanen met een Amerikaanse evangelist plegen te vereenzelvigen: dat van de louche televisiedominee. Keller houdt niet van het predikaat 'evangelisch' omdat dat associaties met de politiek en met het fundamentalisme oproept. Hij noemt zichzelf gewoon orthodox, omdat hij gelooft 'in het belang van een persoonlijke bekering en de autoriteit van de Bijbel'.

En dat maakt het allemaal nog raadselachtiger. Ook in Nederland zijn er populaire, goed verkopende theologen en predikanten, en die luisteren dan naar namen als Kuitert of ter Linden. Maar die zijn alles behalve orthodox. Hun werk kenmerkt zich veeleer door pogingen om de Bijbel te reduceren tot een onschuldige collectie van inspirerende legenden, een gezellig praatje, dat vooral bij al dan niet koninklijke bruiloften, doopdiensten en andere partijen goed van pas komt. En het ergerlijke is dat deze heren ons vervolgens ook nog willen doen geloven dat ze met hun verhalen de oorspronkelijke boodschap van het evangelie hebben

herontdekt. Keller maakt zich niet schuldig aan deze vorm van bedrog, maar weet toch zondag aan zondag het welwillende gehoor te vinden van duizenden yuppen, die zich op de eerste dag van de week toch vooral onledig hielden met museumbezoek en een wandeling door Central Park.

Keller (1950) komt uit Pennsylvania en bekeerde zich tijdens zijn studie aan de universiteit tot het christelijk geloof. Hij doceerde daarna niet alleen aan een orthodox-presbyteriaans seminarie maar was ook negen jaar lang predikant op het platteland van Virginia, in het kleine blauweboordenstadje Hopewell. Daar leerde hij meer dan hij waar dan ook had geleerd, vooral omdat zijn gehoor de noordelijke intellectueel dwong om zich helder en duidelijk uit te drukken.

Ondanks zijn geringe ervaring werd hij in 1989 door de leiding van de Presbyteriaanse Kerk in Amerika (PCA) gevraagd om *Redeemer Church* in New York te gaan leiden. Aanvankelijk zaten er niet meer dan 50 mensen onder zijn gehoor. Nu is de kerk een groot succes en heeft zij meer dan honderd vergelijkbare kerken elders in de VS en Europa ‘geplant’, tot in Amsterdam aan toe – als onderdeel van een missie die gericht is op de verandering van New York en de rest van de wereld door ‘persoonlijke verandering, sociale genezing en culturele vernieuwing’.

Misschien is een van de redenen van Kellers populariteit inderdaad wel gelegen in zijn helderheid en directheid. Hij verkoopt geen vage praatjes, ondersteund door harde muziek en andere technische hulpmiddelen, maar maakt vanaf het begin af aan duidelijk dat hij je komt vertellen dat het orthodox-christelijke geloof waar is. En om je dat duidelijk te maken, gaat hij de bekende vragen niet uit de weg. Als God liefde is, waarom is er dan zoveel lijden op de wereld? Als de wereld door evolutie is ontstaan, dan is het scheppingsverhaal toch niet meer dan een mythe, en zijn alle leerstukken die daarop voortborduren (de zondeval, het lijden van Christus, verzoening, vergeving en berkering) daarmee toch irrelevant geworden? Wat zijn stijl en presentatie betreft, gaat Keller ervan uit dat moderne, jonge mensen niet meer het zitvlees en de capaciteiten hebben om een strak gecomponeerd boek van, zeg, C. S. Lewis te lezen (althoewel Lewis voor Keller een geloofsheld is). Diens lange betogen vol logische argumentatie en redeneringen spreekt hen niet meer aan. Moderne apologetiek moet persoonlijker zijn, sneller en directer toegankelijk.

Keller erkent de aanwezigheid en zelfs het belang van twijfel. Hij begrijpt dat christenen niet zozeer overal een antwoord op hebben maar met dezelfde vragen worstelen als niet-gelovigen. Maar hij daagt niet-gelovigen uit net zo kritisch over hun eigen vooronderstellingen na te denken als dat zij over het christendom doen. En hij voelt de huidige onzekerheid haarscherp aan: ‘We zijn aangekomen op een cultureel moment waarop zowel sceptici als gelovigen het gevoel hebben dat hun bestaan wordt bedreigd omdat zowel seculier scepticisme als religieuze geloofsovertuigingen aanzienlijk aan kracht winnen. We bevinden ons niet in de westerse christenheid van het verleden, noch in de seculiere, religieuze samenleving die ons was voorspeld. We bevinden ons heel ergens anders’.

Maar waar precies weet niemand. Dat kan helpen verklaren waarom initiatieven als die van Keller zo succesvol kunnen zijn, zelfs in Manhattan. Misschien is een deel van de verklaring ook dat jonge mensen nu, zoals Peter Sloterdijk eens heeft gezegd in een interview met NRC Handelsblad, in het leven van hun ouders hebben gezien hoe de grote verworvenheden van 1968 – vrijheid! – zijn gedegeneerd tot onverantwoordelijkheid en losbandigheid, en dat zij daarom op zoek zijn naar een nieuw gevoel van orde. En in die zoektocht naar die nieuwe

orde staan zij aanzienlijk minder bevooroordeeld tegenover geloof en religie dan de generatie die aan de hunnen vooraf gaat.

Of de raadselachtige ontwikkeling die zich in New York en elders in de VS heeft voorgedaan, ook in Nederland van zich zal laten merken, staat nog te bezien. Maar het zou om meerdere redenen geen kwaad kunnen. Een van de redenen is gelegen in het boek (*America's Secular Challenge*) dat de firma Amazon mij deed bezorgen, juist toen ik dit stukje aan het schrijven was. Het is geschreven door een agnostische Joodse intellectueel, Herbert London, en gaat over het onvermogen van het radicale secularisme om de inbreuk van fanatisme (zoals het islamisme) op onze cultuur te pareren. De westerse beschaving en de cultuur van de democratie worden geschraagd door christelijke principes, aldus London, of we dat nou leuk vinden of niet. Een onbevooroordeeld onderzoek naar de precieze aard van die principes kan dan geen overbodige luxe zijn. Het boek van Keller voorziet in dat onderzoek.

HP/DeTijd